

УДК 343

Volkova T.

DIRECT OBJECT OF CRIME ILLEGAL FISHING OR HUNTING OR ANY OTHER SEA HUNTING INDUSTRY

T.I. Волкова

*здобувач кафедри кримінального права та процесу
ВНЗ «Національна академія управління»*

БЕЗПОСЕРЕДНІЙ ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ НЕЗАКОННЕ ЗАЙНЯТТЯ РИБНИМ, ЗВІРИНИМ АБО ІНШИМ ВОДНИМ ДОБУВНИМ ПРОМИСЛОМ

Постановка проблеми. Важливим і нагальним для території кримінального права та практики застосування ст.249 Кримінального кодексу України (далі – КК України), є з'ясування проблеми, що стосується безпосереднього об'єкта злочину – незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. Ці теоретичні і практичні питання потребують свого подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З'ясуванням питань, що стосуються безпосереднього об'єкта цього злочину, певною мірою, займалися такі вчені: С.Б. Гавриш, О.О. Дудоров, Н.О. Лопашенко, В.К. Матвійчук та інші. Проте, до цього часу ця проблема не знайшла свого належного вирішення.

Мета статті полягає у з'ясуванні безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст.249 КК України.

Основні результати дослідження. Сприймаючи за основу положення, що родовим об'єктом злочинів проти навколишнього природного середовища (складовим яких є і незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом) є суспільні відносини, які створюють сприятливі умови життєдіяльності, які виникають у межах території нашої держави України, забезпечують існування багатофункціональної збалансованої системи, до якої належить і людина (що утворює собою власне навколишнє природне середовище). Її охорону, раціональне використання, оздоровлення і відтворення такої системи для теперішніх і майбутніх поколінь, яка гарантує безпечне життя та здоров'я, навколишнє природне середовище та є природною умовою існування всього живого, перейдемо до з'ясування безпосереднього об'єкта злочину, що нами аналізується.

На наше переконання, надто важливе значення для правотворчої та правозастосовної діяльності має розуміння безпосереднього об'єкта конкретного складу злочину (у нашому випадку злочину, передбаченого ст. 249 КК України). У цьому сенсі слід підкреслити, що в кримінально-правовій доктрині-

ні є загально визнаним те положення, що під безпосереднім об'єктом злочину слід розуміти конкретні суспільні відносини, які поставлені законодавцем під охорону законом про кримінальну відповідальність, яким заподіюється шкода внаслідок злочину, що підпадає під ознаки конкретного складу злочину [1, с.88; 2 с.82; 3, с.99; 4, с.48-49]. Проте, необхідно наголосити, що не в кожному випадку конкретний злочин завдає істотної шкоди лише одним суспільним відносинам. Існують злочини, які одночасно посягають на двоє і більше суспільних відносин (однак це не стосується злочину, нами досліджуваного), тому в теорії кримінального права поряд із класифікацією об'єктів «по вертикалі» має місце класифікація їх і «по горизонталі». Її сутність полягає в тому, що на рівні безпосереднього об'єкта виділяють основний і додатковий об'єкти [1, с.70-74]. Слід зазначити, що додатковий безпосередній об'єкт злочину перебуває, зазвичай, у площині іншого (порівняно з основним об'єктом) родового об'єкта і має два підвиди: це обов'язковий, що завжди порушується при посяганні на основний об'єкт та факультативний, який не завжди порушується при вчиненні того чи іншого конкретного злочину [5, с.84-85].

У злочинах, які мають два або більше безпосередніх об'єктів законодавець виділяє або зі змісту статті впливає, один об'єкт на який націлене злочинне посягання, що і обумовлює місце правової норми у структурі розділів Особливої частини КК України. У кримінально-правовій літературі такий об'єкт, зазвичай, називають основним безпосереднім об'єктом, а об'єкт, якому завдається істотна шкода поряд з основним – додатковим безпосереднім об'єктом злочину [6, с.34]. У цьому сенсі слід озвучити, що основним безпосереднім об'єктом того чи іншого злочину є завжди конкретні суспільні відносини, що в першу чергу прагнуть поставити під охорону законодавець, визнаючи суспільно небезпечне діяння злочином [3, с.76-77].

Нам уявляється, що потрібно зауважити, коли йдеться про безпосередній об'єкт злочину – таку важливу річ, то загально визнаним у цій проблемі є те, що місце конкретної кримінально-правової норми у кримінальному законодавстві визначається з урахуванням захисту не тільки родового, а й основного безпосереднього об'єкта досліджуваного складу злочину. Крім того, в аспекті нашого дослідження, потрібно наголосити, що додатковим безпосереднім об'єктом злочину є суспільні відносини, яким істотна шкода завдається завжди [1, с.70 – 74].

У наукових публікаціях не завжди чітко визначається безпосередній об'єкт злочину, передбачений ст.249 КК України: 1) одні автори під таким розуміють установлений порядок зайняття водними промислами [7, с.61; 8, с.555]; другі – стверджують, що ним є встановлений порядок охорони і раціонального використання риб та інших водних тварин і їх відтворення [9, с.529]; треті – наполягають на тому, що таким є суспільні відносини, що забезпечують встановлені чинним законодавством порядок вилову водних живих ресурсів (особами, які мають право його здійснювати та/або можуть одержати дозвіл (ліцензію) на це, або взагалі не можуть ним займатися за певних умов), що забезпечує раціональне використання, відтворення та охорону будь-яких водних тварин як окремої складової водної фауни (водних живих ресурсів) [10,

с.23]; четверті – впевнені, що ним є правильний, такий, що відповідає спеціальним правилам, порядок здійснення рибного чи іншого водного добувного промислу [11, с.176]; п'яті – вбачають ним суспільні відносини з раціонального використання рибних запасів як природних об'єктів, що є винятковою властивістю держави [12, с.11]; шості – зазначають, що таким є суспільні відносини, що забезпечують раціональне використання та охорону (збереження) природних (водних живих) ресурсів [13, с.10–11; 14, с.57; 15, с.422]; сьомі – впевнені, що таким може бути нормальне, що відповідає задачам комуністичного будівництва, ведення рибного та іншого водного господарства [16, с.284]; восьмі – стверджують, що ним є суспільні відносини, які націлені на науково-обґрунтоване, раціональне використання і охорону риб та інших водних тварин і їх відтворення [17, с.449; 18, с.564; 19, с.444; 20, с.345]; дев'яті – впевнені, що таким є встановлений порядок раціонального використання, охорони і відтворення риб та інших об'єктів водної фауни як важливої складової частини навколишнього природного середовища [21, с.767]; десяті – зазначають, що безпосереднім об'єктом є суспільні відносини у сфері науково обґрунтованого, цільового, раціонального використання та охорони риб, водних тварин, інших водних живих організмів, а також додаткове забезпечення умов їх збереження, виживання і відтворення [22, с.144]; одинадцяті – наполягають, що таким є суспільні відносини, що забезпечують охорону, раціональне використання, відтворення та оздоровлення риб, водних тварин та інших природних багатств, що належать до водних добувних промислів [23, с.89]; дванадцяті – розуміють таким поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність суспільні відносини, що забезпечують у водній екосистемі раціональне використання та охорону живих ресурсів, які мають промислове значення, збереження екологічної рівноваги та підтримання природного відтворення й екологічної безпеки [24, с.71].

На основі наукового дослідження родового об'єкта злочинів проти навколишнього природного середовища і його структури в попередній статті, а також з урахуванням системи (піраміди, що базується на чотирьох її складових – екзосферах), яку запропонував у своєму дослідженні професор В.К. Матвійчук [25, с.125-127], проаналізуємо зазначені вище точки зору на безпосередній об'єкт злочину, який передбачено ст.249 КК України. У цьому напрямку, з метою оптимального визначення безпосереднього об'єкта злочину незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, необхідно врахувати всі позитивні підходи до розуміння суспільних відносин, які поставлені під охорону цієї статті. З вищеозначених суджень, на наш погляд, можна зупинитися на тому, що: 1) безпосереднім об'єктом цього злочину слід визнати суспільні відносини, а не встановлений порядок зайняття водними промислами, як це стверджують зокрема З.Г. Корчева, А.А. Піонтовський, П.С. Ромашкін, В.М. Чхинвадзе (автори першої точки зору), оскільки певний порядок зайняття певною діяльністю має відношення до управлінських функцій, а вказані фахівці помилково пов'язують порядок з регулюванням цього виду промислу; 2) близькі до попередньої точки зору є і погляди М.М. Панька (автора другої точки зору), Б.М. Леонт'єва (автора четвертої

точки зору) та О.О. Дудорова (автора дев'ятої точки зору). Ці автори ігнорують концепцію суспільних відносин як безпосереднього об'єкта зазначеного злочину, а знову ж визначають його як встановлений порядок, який, на наш погляд, має відношення до управлінських функцій, а тому зазначені автори хочуть цього чи ні, необгрунтовано пов'язують порядок, але вже з регулюванням, використанням, охороною і відтворенням водних біологічних ресурсів; 3) не далеко відійшов у своїх судженнях про безпосередній об'єкт цього злочину Є.М. Борисов (автор третьої точки зору). Він хоча й наполягає на тому, що такими є суспільні відносини, але відносить його також до встановленого чинним законодавством порядку вилову водних живих ресурсів. Тут є помилкове суміщення суспільних відносин з порядком зайняття певною діяльністю, який має відношення до управлінських функцій. Крім того, Є.М. Борисов, намагається у своєму визначенні адаптувати в його канву осіб, які мають право здійснювати вилов водних живих ресурсів та/або можуть одержати дозвіл (ліцензію) на це, або взагалі не можуть ним займатися. Тобто це визначення спирається на формальні, в певній мірі, та випадкові ознаки, які, як правило, не можна вважати елементами внутрішньої структури цих суспільних відносин, які охороняються законом, а саме ст.249 КК України; 4) також викликає сумнів запропоновані визначення безпосереднього об'єкта вказаного злочину зроблені М.І. Царковим (автор п'ятої точки зору) та С.В. Трофімовим (симпатика сьомої точки зору), оскільки зазначена стаття, засвідчує, що насправді тут у першу чергу шкода заподіюється не відносинам у сфері державної власності чи у сфері господарської діяльності, а відносинам із навколишнього природного середовища в певній їх царині; 5) визначення Г.І. Вольфмана, Е.М. Жевлакова, М.І. Загороднікова (авторів шостої точки зору) порівняно із вже описаними поглядами є схожими, але і вони страждають неповнотою та спрямовані, в більшій мірі на охорону предметів злочину (водних живих ресурсів), адже зазначення ними, що це суспільні відносини не свідчить ще, що саме на них спрямована охорона, а спрямовувати ст.249 КК України на охорону предметів злочину не означає охороняти суспільні відносини; 6) такі ж зауваження, які стосуються попередньої точки зору, властиві також визначенням що пропонують, С.Б. Гавриш, В.А. Клименко, автори Науково-практичного коментаря до Кримінального кодексу України (за заг. ред. М.О. Потєбенька та В.Т. Гончаренка – авторів восьмої точки зору); 7) нам більш імпонує визначення безпосереднього об'єкта цього злочину професором В.К. Матвійчуком (автора одинадцятої точки зору), який сформулював його у системі «біосфера» та «гідросфера», але й воно потребує певних уточнень; 8) цікавим є визначення безпосереднього об'єкта цього злочину, запропоноване Ю.Фроловим та В. Педаном (авторами десятої точки зору), але і їх судження спрямовані не безпосередньо на охорону суспільних відносин, а на предмети злочину, що на наш погляд, є необгрунтованим. Крім того, вони додатковим обов'язковим об'єктом цього злочину визнають відносини власності громадян України на водні ресурси (оскільки за їх твердженням внаслідок вчинення цього злочину завжди заподіюється шкода правам і законним інтересам народу України у вигляді протиправного заволодіння власністю об'єктів водної флори і фауни) [22, с.145].

Слід погодитися з думкою К.М. Оробець, що цю позицію підтримати не можна, оскільки добути водні живі ресурси не переходять у право власності винної особи, а відбувається лише їх незаконне використання [24, с.72]; 9) неординарним є визначення безпосереднього об'єкта цього злочину, яке запропоноване К.М. Оробець (автором дванадцятої точки зору). Проте це визначення має значне, зазвичай непотрібне нагромадження, що робить таке визначення важким для сприйняття. Крім того, до водної екосистеми входять набагато більше природних компонентів, ніж передбачених в якості предметів, з її точки зору, у цьому злочині, не дивлячись на обмовку «... які мають промислове значення». Також автор правильно зазначаючи у своєму дослідженні, що «формальні (нормативні) та випадкові (умовні) ознаки характеризують не сутність, а форму суспільних відносин, їх не можна вважати елементами внутрішньої структури відносин» [24, с.73] і сама користується у визначенні формальними випадковими зв'язками, зокрема, набором – живі ресурси, збереження екологічної рівноваги, підтримання природного відтворення, екологічна безпека [24, с.71].

Слід звернути увагу на те, що викладене ще не дає можливості на підставі аналізу, що нами зроблений, дати вичерпну відповідь відносно безпосереднього об'єкта злочину – незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. Це свідчить про те, що є необхідність ще проаналізувати структурні елементи цих суспільних відносин. В контексті зазначеного, загальноновизнаним є той факт, що винний при вчиненні цього злочину впливає на предмет відносин і своїми діями порушує або намагається порушити суспільні відносини, що поставлені під охорону кримінального закону, тобто завдає їм істотної шкоди.

На виконання запропонованого нами підходу, сприйmemo за основу структуру суспільних відносин, що має місце в літературі з кримінального права, яку підтримує більшість вчених: 1) це – суб'єкти (носії) відносин; 2) це – предмет, з приводу якого існують відносини (тобто це те, з приводу чого існують відносини); 3) це – соціальний зв'язок (суспільно значуща діяльність, як зміст відносин) [26, с.35–48]. Маючи такі, і вищезазначені, теоретичні положення, продовжимо дослідження безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст.249 КК України.

Проведене нами дослідження свідчить, що в джерелах із кримінального права, які стосуються цієї проблеми, зокрема, в дисертації Є.М. Борисова, відсутнє дослідження структури суспільних відносин. [10, с.30-37]. Натомість К.М. Оробець проводить таке дослідження, користуючись концепцією виділенням трьох елементів суспільних відносин [24, с.73], що на наш погляд, є аргументованим. Проте вона є прибічником того, що механізм заподіяння шкоди суспільним відносинам, що є об'єктом злочину, який відбувається хоча б на один із цих елементів тягне за собою руйнування (розрив) усього суспільного відношення [27, с.721]. Нам здається, можна погодитися, що механізм заподіяння шкоди суспільним відносинам відбувається на один з цих елементів, але таким елементом завжди є предмет відносин і це веде до руйнування усього суспільного відношення.

К.М. Оробець під суб'єктами суспільних відносин, на які посягає злочин, передбачений ст.249 КК України розуміє їх учасників, що виконують певні соціальні функції, мають інтереси, наділяються взаємними правами та обов'язками [24, с.74]. Вона, на наш погляд, вірно зазначає, що з одного боку, це особи, які займаються рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, а з іншого – це органи державної влади та місцевого самоврядування, що наділені повноваженнями з управління у сфері довкілля та його охорони, й інші об'єднання осіб, а особи, які мають такі повноваження (перелік та компетенцію цих органів і осіб визначає Конституція України, Закон «Про охорону навколишнього природного середовища» та інші прийняті на основі них нормативно-правові акти) [24, с.75]. Аналіз існуючих джерел з кримінального права, що стосується цієї проблеми та проведені опитування студентів юридичних вузів, суддів та працівників правоохоронних органів (600 осіб) дає нам підстави визначитися з суб'єктами суспільних відносин, що поставлені під охорону ст.249 КК України. Так, суб'єктами суспільних відносин, що нами зазначені вище, являються окремі фізичні особи, юридичні особи, в тому числі і службові особи, які є, згідно чинного законодавства України, учасниками цих відносин, наділені правами і обов'язками, зв'язані з організацією, проведенням рибного, звіринового або іншого водного добувного промислу, а також контролем за його проведенням. Нам здається, що виділення просто суб'єктів які займаються цим промислом, як це засвідчила Оробець К.М., недостатньо. Слід зазначити, що натомість учасникам із другої сторони суб'єктивного складу відносин можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, які мають утриматися від незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. Для досягнення мети забезпечення умов із охорони рибних, звіриних або інших водних добувних ресурсів із дотриманням правил такої оборони, необхідною умовою є не тільки виявлення осіб, які вчинили цей злочин, притягнення їх до кримінальної відповідальності, а й запобігання цим злочинам. Дослідження суб'єктів цих суспільних відносин, а також їх соціальних функцій дасть змогу визначити на науковій основі ті суспільні відносини, які виступають об'єктом цього злочину, передбаченого ст.249 КК України.

Ми вважаємо, що цю властивість суб'єктів у суспільних відносинах використовує інколи законодавець, як для визначення меж дії кримінального закону, так і для вказівки на ті суспільні відносини, що є об'єктом відповідного злочину (скажімо незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом), а саме, що це стосується навколишнього природного середовища не називає [28, с.8-9]. Як свідчить аналіз ст.249 КК України, що законодавець цей підхід до злочину застосував частково, чим не ускладнив наше завдання у дослідженні зазначеної проблеми, а також у застосуванні цієї статті в практичній діяльності правоохоронних органів та суду. Провівши вивчення кримінальних справ цієї категорії, ми встановили, що у всіх випадках справ (80 % справ) одними із суб'єктів цих відносин обов'язково була фізична особа, а 20 % – юридична особа.

З метою встановлення другої сторони суб'єктного складу відносин, що аналізуються, ми звернулися до законодавчих і підзаконних актів, а також

слідчої та судової практики. Їх аналіз показав, що це не тільки фізичні, а й юридичні особи відповідно до чинного законодавства [29, 30, 31, 32].

Нас цікавить, як це слідує із нашого дослідження, соціальний зв'язок важливою ознакою якого є обов'язок певної поведінки суб'єктів суспільних відносин, що забезпечує умови належного, що відповідають чинному законодавству, зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. Таким чином соціальний зв'язок це певний взаємозв'язок суб'єктів, який проявляється у певних правах і обов'язках суб'єктів суспільних відносин.

К.М. Оробець зазначає, що соціальний зв'язок між суб'єктами відносин проявляється у їх поведінці (діяльності), пов'язаній з дотриманням порядку спеціального використання водних живих ресурсів (поведінка, що визнається, полягає у дотриманні взаємних прав та виконанні обов'язків, які покладаються на учасників відносин з метою недопущення заподіяння шкоди довкіллю). Зокрема, особи, які здійснюють вилучення біоресурсів у порядку спеціального використання, повинні отримати дозвіл на добування та дотримуватися правил зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. Суб'єкти, які здійснюють управління цими природними ресурсами, мають надавати дозволи на добування та контролювати дотримання іншою стороною загальних правил зайняття водними промислами й умов передбачених у конкретному дозволі) [24, с.77]. Ці положення, на наш погляд, не викликають сумніву і є правильними. Проте, на наше переконання, яке базується на дослідженні, слід зазначити, що такий структурний елемент суспільних відносин як соціальний взаємозв'язок, в юридичній літературі справедливо розглядається як засіб самих відносин [24, с.5; 25, с.4]. Цей зв'язок, як свідчить дослідження, може виявитися як на рівні індивідуальної взаємодії суб'єктів, так і у взаємодії людських спільнот, а також і у індивідуумів із відповідними спільнотами, як елементами соціуму. Зовні цей соціальний зв'язок проявляється, як показує вивчення нами кримінальних справ, нормативної бази, а також при опитуванні працівників правоохоронних органів та суду, в таких формах діяльності, як забезпечення умов з охорони рибних запасів, водних звірів або інших водних добувних ресурсів від їх незаконного добування.

Це, зокрема, на законодавчому рівні забезпечення та регламентації, відбувається таким чином: 1) інструктивними заходами; 2) підготовчими заходами; 3) заходами організаційного характеру; 4) експертними заходами для з'ясування можливості зайняття такими видами водного добувного промислу; 5) з'ясуванням місць знаходження нерестилищ тощо; 6) заходами для контролю зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом.

Запропоновані нами пропозиції мають практичне значення, адже вивчення кримінальних справ та матеріалів про відмову в порушенні кримінальних справ, а зараз – оголошенні про підозру з зазначеної категорії проваджень свідчить, що у 65 % справ соціальний зв'язок (взаємозв'язок суб'єктів) характерний для забезпечення умов з охорони рибних запасів або диких водних звірів та інших водних добувних ресурсів від їх зменшення; а у 35% – стосувався запобігання вчиненню цього злочину.

На думку К.М. Оробець «механізм спричинення шкоди об'єкту злочину полягає в розриві соціального зв'язку винною особою та іншими суб'єктами відносин, адже вона порушує інтереси іншої сторони щодо забезпечення встановленого порядку користування водними біоресурсами, самовільно вилучаючи останні з природного середовища і заволодіваючи ними» [24, с.77]. Не можна погодитися з цим твердженням, адже інтерес суб'єктів суспільних відносин – це лише певна форма прояву, вираження, реалізації суспільних відносин, яка може відбутися через поведінку суб'єктів відносин, але не самі суспільні відносини як результат, і це є істинним. Важливо зрозуміти, що механізм спричинення шкоди об'єкту цього злочину полягає в тому, що особа посягаючи на предмет суспільних відносин, а саме умови (стосунки) з приводу водних біологічних ресурсів (предметів цього промислу) розриває ці стосунки, а отже завдає істотної шкоди для суспільних відносин. Це свідчить, що механізм реалізації поведінки суб'єктів через права і обов'язки не зникає, а проявляється через реалізацію кримінально-правових відносин суб'єктів винних у вчиненні злочину і на іншій стороні з'являються суб'єкти держава в особі правоохоронних органів та суду для поновлення позитивних суспільних відносин.

Предмет суспільних відносин – третій структурний елемент цих відносин. Дотримуючись концепцій, що предмет злочину і предмет суспільних відносин у складі злочину не одне і те ж, а тому для злочину, передбаченого ст. 249 КК України, предметом відносин є умови (стосунки), що забезпечують належне у відповідності з чинним законодавством зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом та які слугують запобіганню незаконному зайняттю зазначеним промислом.

У цьому контексті справедливим є твердження, що предметом суспільних відносин є усе те, з приводу чого і у зв'язку з чим існують суспільні відносини, які нами аналізуються [1, с.42; 33, с.7]. Тому не можна погодитися з твердженнями К.М. Оробець та В.Я. Тація, що суспільні відносини є матеріальними чи нематеріальними [24, с.75; 1, с.43]. Наше твердження підтверджується тим, що відносини – це стосунки суб'єктів або учасників відносин і не обтяжені предметом злочину, який є окремою ознакою складу злочину. Тому суспільні відносини не можуть існувати без предмета відносин, оскільки як зазначає проф. В.Я. Тацій, що предметом суспільних відносин є те, з приводу чого або у зв'язку з чим існують ці відносини [1, с.42]. Тому слід говорити не про матеріальні або нематеріальні відносини [24, с.75; 1, с.43], а про те, що суспільні відносини є завжди предметні, а склади злочинів можуть бути предметними або безпредметними.

Отже, не порядок використання водних біоресурсів, як ми вже зазначали вище, є предметом суспільних відносин, що ми досліджуємо, а умови (стосунки), що забезпечують належне у відповідності з чинним законодавством зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом та які слугують запобіганню таким промислом є предметом цих відносин.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна запропонувати наступне визначення безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст.249

КК України: «під безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови (стосунки) з належного у відповідності з чинним законодавством зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом та які слугують запобіганню незаконному зайняттю таким промислом».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Тацій В.Я.* Объект и предмет преступления в Советском уголовном праве / В.Я. Тацій. – Харьков : Высшая школа, 1988. – 198 с.
2. Сучасне кримінальне право України: [курс лекцій] / А.В. Савченко, В.В. Кузнецов, О.Ф. Штанько. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 640 с.
3. Кримінальне право України: Загальна частина: [підручник для студ. юрид. спец. вищ. закладів освіти] / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація]. – Київ – Харків : Юринком Інтер – право, 2002. – 416 с.
4. Кримінальне право України. Теоретичний курс та практикум: [посіб. для підгот. до держ. іспитів] / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко, В.С. Плугатир; [за заг. ред. В.Я. Горбачевського]. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 344 с.
5. *Сташис В.В.* Непосредственный объект и его значение для квалификации преступлений [текст] / В.В. Сташис, Н.И. Панов // Проблемы правоустройства: Респ. междувед. науч. сб. – Киев : Вища шк., 1989. – Вып. 50., С. 84 – 88.
6. *Тацій В.Я.* Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: [Навчальний посібник] / В.Я. Тацій. – Харків : Українська юридична академія, 1994. – 80 с.
7. *Корчева З.Г.* Уголовно-правовая охрана природы в УССР [текст] / З.Г. Корчева. – Х.: Харьк. юрид. ин-т, 1975. – 84 с.
8. Курс советского уголовного права [текст]: в 6 т. Т. 5: Преступления против личности, ее прав. Хозяйственные преступления / [ред. кол.: А.А. Пионтковский, П.С. Ромашкин, В.М. Чхиквадзе]. Часть Особенная. – М. : Наука, 1971. – 572 с.
9. *Панько М.М.* Преступления против окружающей среды [текст] / М.М. Панько // Уголовный кодекс Украины. Комментарий: под. ред. Ю.А. Кармазина и Е.Л. Стрельцова. – Харьков : ООО «Одиссей», 2006. – С. 496 – 540.
10. *Борисов Є.М.* Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом: Кримінально-правова характеристика: Дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук за спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Є.М. Борисов. – Одеса : Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2013. – 174 с.
11. *Леонтьев Б.М.* Ответственность за хозяйственные преступления [текст] / Б.М. Леонтьев. – М. : Госюриздат, 1963. – 192 с.
12. *Царев Н.И.* Уголовная ответственность за загрязнение водоемов, атмосферного воздуха и незаконное занятие рыбным промыслом [текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Н.И. Царев. – М. : Институт государства и права НН СССР, 1973. – 31 с.
13. *Вольфман Г.И.* Ответственность за преступления в области охраны природы: квалификация и наказание [текст] / Г.И. Вольфман; под. ред. В.И. Новоселова. – Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1984. – 80 с.
14. *Жеваков Э.Н.* Экологические преступления и экологическая преступность [текст] / Э.Н. Жеваков. – М. : Белые альвы, 1996. – 96 с.

15. *Загородников Н.И.* Советское уголовное право. Общая и Особенная части [текст] / Н.И. Загородников. – М. : Юрид. лит., 1975. – 568 с.

16. *Трофимов С.В.* Хозяйственные преступления [текст] / С.В. Трофимов (Е.А. Смирнов, А.А. Игнатьев, С.В. Трофимов и др.) // Советское уголовное право. Часть Особенная: [учебное пособие]. 2 Вып. 1.; Под ред.: Е.А. Смирнова, А.Ш. Якупова. – Киев : Н.И. и РНО МВД СССР, 1975. – С. 228-290.

17. *Гавриш С.Б.* Злочини проти довкілля / С.Б. Гавриш // Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар [текст]: у 2 т. Т. 2: Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. – С. 394–460.

18. *Клименко В.А.* Коментар до ст. 249 КК України [текст] / В.А. Клименко // Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: за станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 01 грудня 2001 р.; за ред. С.С. Яценка. – К. : А.С.К., 2002. С. 562–566.

19. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України [текст]: у 2 ч. Ч. 2.; під заг. ред. М.О. Потебенька, В.Г. Гончаренка. – Особлива частина. – К. : ФОРУМ, 2001. – 944 с.

20. *Клименко В.А.* Злочини проти довкілля [текст] / В.А. Клименко // Кримінальне право України Особлива частина: [підручник] (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.). – вид. 2-ге переробл. та доповн.; заг. ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К. : Атіка, 2008. С. 301–353.

21. *Дудоров О.О.* Злочини проти довкілля [текст] / О.О. Дудоров // Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України; за ред. М. І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та доповн. – К. : Юридична думка, 2012. – С. 720–782.

22. *Фролов Ю.* Понятие объекта преступления в виде незаконного занятия рыбным, звериным либо иным водным добывающим промыслом: к теории вопроса [текст] / Ю. Фролов, В. Педан // Підприємство, господарство і право. – 2009. № 4. – С. 142–145.

23. *Матвійчук В.К.* Дослідження безпосереднього об'єкта злочинів, що стосуються навколишнього природного середовища [текст] / В.К. Матвійчук // Юридична Україна. – 2007. – № 24. – С. 87–91.

24. *Оробець К.М.* Кримінальна відповідальність за незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом [текст]: [монографія] / К.М. Оробець. – Х. : Право, 2014. – 256 с.

25. *Матвійчук В.К.* Теоретичні та прикладні проблеми кримінально-правової охорони навколишнього природного середовища: [монографія] / В.К. Матвійчук. – К. : Національна академія управління, 2011. – 368 с.

26. *Кузнецова Н.Ф.* Преступление, состав преступления, диспозиция уголовно-правовой нормы [текст] / Н.Ф. Кузнецова // Вестник МГУ. – Серия Право. – 1967. – № 54. – С. 35-48.

27. *Бажанов М.И.* Избранные труды [текст] / М.И. Бажанов; [сост. В.И. Тютюгин, А.А. Байда, Е.В. Харитонов, Е.В. Шевченко; отв. ред. В.Я. Тацкий]. – Харьков : Право, 2012. – 1244 с.

28. *Жеваков Э.Н.* Понятие экологических преступлений. Объект и система / Э.Н. Жеваков // Проблема борьбы с экологическими правонарушениями в свете решений XXVII съезда КПСС. – М. : ВЮЗИ. – 1990. – С. 5-24.

29. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №41. – 546 с.

30. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 14. – 97 с.

31. Водний кодекс України від 06 червня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24. – 189 с.

32. Про державне агентство рибного господарства України [текст]: Указ Президента України від 16 квітня 2011 р. № 484/2011 // Урядовий кур'єр. – 2011. – 17 травня (№ 87). – 15 с.

Волкова Т.І. Безпосередній об'єкт злочину незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом

У статті піднімаються питання, які стосуються безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст.249 КК України. Аналізуються дискусійні положення, висвітлені в юридичних джерелах стосовно безпосереднього об'єкта цього злочину. Автор пропонує власне визначення безпосереднього об'єкта злочину, що досліджується.

Ключові слова: безпосередній об'єкт, злочин, суспільні відносини, концепція об'єкта, рибний, звіриний або інший водний добувний промисел.

Волкова Т.И. Непосредственный объект преступления незаконное занятие рыбным, звериным или иным водным добывающим промыслом

В статье затрагиваются вопросы, которые касаются непосредственного объекта преступления, предусмотренного ст. 249 УК Украины. Анализируются дискуссионные положения, освещенные в юридических источниках относительно непосредственного объекта этого преступления. Автор предлагает собственное определение непосредственного объекта преступления, которое исследуется.

Ключевые слова: непосредственный объект, преступление, общественные отношения, концепция объекта, рыбный, звериный или иной водный добывающий промысел.

Volkova T. Direct object of crime illegal fishing or hunting or any other sea hunting industry

The article analyses issues as to direct object of the crime envisaged in Art. 249 of the Criminal Code of Ukraine that is important for the theory and practice of criminal law.

Keywords: direct object, crime, public relations, the concept of the object, fishing, hunting or other water drawing industry.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2015.